

Scolas medias dal chantun Grischun

Examen d'admissiun 2006

3. gimnasi

rom: **rumantsch grischun** (linguatg ester / nivel aut)

num: _____

lieu d'examen: _____

gruppa: _____

puncts: _____

Schliaziun

Legia attentamain il suandant text ed emprova da chapir el en tut ils detagls!

Privel da lavinas è privel da vita

Da: La Quotidiana dals 13 da december 2005

Ina giada en ina lavina èn las schanzas da survivor pli pitschnas che quai ch'ins ha patratgà fin ussa.

L'enviern 2004/2005 hai dà 29 morts da lavina, la plipart da quels accidents èn succedids sut privel considerabel, en spundas cun dapli che 35 grads pendenza, en exposiziuns sumbrivaunas e durant la descensiun. La ristga da vegnir blessà grevamain en ina lavina u da schizunt vegnir per la vita è pli gronda che quai ch'ins ha patratgà fin ussa. Sch'insatgi vegn sutterrà d'ina lavina s'augmenta la ristga da murir a 57 pertschient. Era persunas che na vegnan betg sutterradas dal tut da la naiv, vegnan savens blessadas grevamain. Vegnan bucca e nas stuppads, stenschan 80 pertschient da las unfrendas. Han ils sutterrads ina rusna d'aria avant la fatscha smanatschan bain sfradentadas, dentant reusseschi pulit savens da reanimar talas persunas.

La statistica dals mortoris en lavina da l'enviern 2004/2005 da l'Institut federal per la perscrutaziun da naiv e lavinas mussa claras tendenzas. Da las 29 baras èn stads: 3 skiunzs da variantas, 3 snowboardists da variantas, 17 skiunzs da turas, 1 gianellader¹, 2 raividiers sin glatsch e 3 alpinists. Ils accidents mortals èn succedids praticamain tuts durant la descensiun. Ils accidents èn capitads en tut ils cas en exposiziuns nordvest e nordost e la plipart da privel considerabel (stgalim 3). Cun paucas excepziuns èn las baras vegnidas chattadas pir suenter ina mes'ura en ina profunditad dad 1,2 fin 1,8 meters. En tut ils cas cun mortoris èn per regla mo ina ni duas persunas da la gruppa vegnidas tschiffadas da la lavina. Accidents cun trais e dapli mortoris hai dà dus. Mo en dus cas da l'enviern passà eran ils disgraziads persuls. Là nua che la statistica ha fatg indicaziuns davart la pendenza dals lieus d'accident dat en egl che quella è praticamain adina sur 35°. La plipart dals disgraziads è vegnida chattada cun agid d'in detectur, dentant en intgins cas ha era il chaun da lavinas chattà las persunas sutterradas.

Vegn insatgi en ina lavina, quinta mintga minuta. Las emprimas 15 minutas survivan numnadamain 92 pertschient dals sutterrads. Tranter 15 e 35 minutas stenschan 62 pertschient. Tranter 35 e 90 minutas pon sutterrads che han ina rusna da fladar survivor e da

¹ Ina persuna che va cun chalzers da naiv

90 fin 130 minutas reduceschan sfradentadas e la mancanza d'oxigen considerablament in las schanzas da surviver. Sur 130 minutas en ina lavina survivan mo pli 3 perschient dals disgraziads. Tranter la 15avla e la 45avla minuta sa reducescha pia la schanza da surviver marcantament per persunas suterradas sut la naiv. Ils experts cusseglian d'alarmar en scadin cas (per telefonin ni per radiofon) avant ch'entschaiver a tschertgar. Novas perscrutaziuns mussan che la schanza da surviver è meglra sch'ils camarats reageschan spert che tras equipas da salvament che dovran in tschert temp avant ch'ellas èn en il lieu. Detecturs èn buns apparats per chattar svelt las persunas en la lavina. Igl è dentant anc meglia d'impedir da vegnir sutterrà cumpletament da la naiv cun duvrar in satg d'aria (airbag) ed in indriz da fladar (AvaLung). En il meglia cas sa la tecnica gidar a chattar in sutterrà, dentant n'è quella mai ina protecziun da lavinas segira.

La meglra prevenziun è dentant da desister d'ina tura en cas da dubi, perquai che «privel da lavina munta privel da vita». Ils resultats da las perscrutaziuns fatgas sur plirs decennis mussan che la cumbinaziun da dus facturs è decisiva en bunament dus terzs dals accidents: Dapli che 20 cm naiv nova entaifer trais dis e fermes vents. Tar l'ulteriur terz èn quai u in sfratg naiv nova en curt temp, in augment da la temperatura en il decurs dal di u stresas instabilas en la cuverta da naiv. Malgrà ch'ins enconuscha ozendi fitg bain ils facturs decisivs, èn e restan lavinas incalculablas e receipts segirs na datti nagins.

Entant che la plipart dals accidents na succeda betg pli sin via, en bajetgs u durant la lavur, mabain sin turas da skis e cun ir variantas ston ins sa dumandar: Ston ins anc augmentar ils sforzs da prevegnir ad accidents da lavinas?

In exempel per lieus attractivs dad ir cun skis u cun aissa sper pista è la regiun da Mustér. Il directur da las pendicularas, Martin Kreiliger, di, ch'il cumportament da quels che bandunian las pistas, saja sa meglia per bier. «Oravant tut ils giuvens sa scoleschan ed èn equipads cun detecturs, sondas e palas.» Era satgs d'aria ed apparats da fladar vegnian duvrads pli e pli stedi. «Tar las equipas da las pendicularas èn tals meds obligatoris gia dapi onns.» Era sch'il dumber da quels che tschertgian l'aventura totala vegnia pli e pli pitschen, dettia anc adina memia blers che acceptian grondas ristgas.

Che la prevenziun d'accidents da lavinas sa basia sin trais pitgas a Mustér, declera Martin Kreiliger. Primo l'infurmaziun che cumpiglia la signalisaziun en l'entir territori da skis sco era l'avertiment via bulletins da lavinas. Sco segund vegnia dà gronda paisa a la prevenziun cun instruir la gliעד che veglia ir en naiv entira e, sco terza pitga, stettian a disposiziun las equipas da salvament versadas. «Plinavant avain nus ils scolasts da skis che mussan cun lur exempel co ins duess sa cumportar endretg.»

1. Chapientscha da text

1.1 Dumondas pertutgant il text

Respunda uschè exact sco pussaivel a las suandantas dumondas che stattan en connex cun il text che ti has legì.

1. 'Skiunzs da variantas vivan pli malsegir che persunas che fan turas da skis.' Constat quella pretensiun? Tschertga arguments a basa dal text! (1p)

Na. La statistica dals mortoris en lavina da l'enviern 2004/2005 da l'Institut federal per la perscrutaziun da naiv e lavinas mussa claras tendenzas. Da las 29 baras èn stads: 3 skiunzs da variantas, 3 snowboardists da variantas, 17 skiunzs da turas, 1 gianellader, 2 raividers sin glatsch e 3 alpinists.

2. El text vegn pretendì che betg tut ils commembers d'ina gruppa vegnian per regla en la lavina. Pertge savess quai esser uschia? (1p)

I n'è betg probabel che tut ils commembers d'ina gruppa vegnian en la lavina, perquai che tuts n'èn gea buc en il lieu nua che lavina entschaiva.

3. Il pli grond privel è da stenscher en la lavina. Tge meds datti per impedir da stenscher? (2p)

In satg d'aria (airbag) ed in indriz da fladar (AvaLung).

4. Co organisescha la regiun da skis da Mustér la prevenziun d'accidents da lavinas? (3p)

Primo l'informaziun che cumpiglia la signalisaziun en l'entir territori da skis sco era l'avertiment via bulletins da lavinas. Sco segund vegnia dà gronda paisa a la prevenziun cun instruir la glied che veglia ir en naiv entira e, sco terza pitga, stettian a disposiziun las equipas da salvament versadas.

5. Prendi il cas ch'intgins commembers da tia grupp da variantas èn vegnids en ina lavina:

a) Tge stos ti far per che las unfrendas hajan las schanzas las pli grondas da survivor? (2p)

Alarmer en scadin cas (per telefonin ni per radiofon) avant ch'entschaiver a tschertgar.

b) Sut tge circumstanzas han las unfrendas ina schanza da survivor pli auta che 50%? (1p)

Sch'ins chatta ellas entaifer las emprimas 15 minutas.

10p	
-----	--

2. Grammatica

2.1 Discurs direct – discurs indirect

Transfurma ils suandants discurs directs en discurs indirects.

1. Ins ha adina pretendì: “Sch’insatgi vegn en ina lavina quinta mintga minuta.” (1p)

Ins ha adina pretendì che sch’insatgi **vegnia** en ina lavina **quintia** mintga minuta.

2. Ils experts han ditg a nus: “Las schanzas per vus da surviver èn meglras sche voss cumpogns reageschan spert.” (1p)

Ils experts han ditg a nus che las schanzas per nus da surviver **sajan** meglras sche noss cumpogns **reageschian** spert.

3. L'expert ha ditg ad el: “Sche ti enonuschas las reglas sche sas ti star ruassaivel.” (1p)

L'expert ha ditg ad el che sch'el **enonuschia** las reglas sche **sappia** el star ruassaivel.

4. Ella ha dumandà mai: “Fas ti da savair questa saira sche nus savain far quella tura?” (1p)

Ella ha dumandà mai sche jau **fetschia** da savair questa saira sche nus **sappian** far quella tura.

5. Il manader ha ditg: “Prendai cun vus ils detecturs, las sondas e las palas!” (½ p)

Il manader ha ditg **da prender** cun nus ils detecturs, las sondas e las palas.

Il manader ha ditg **che nus duajan** prender cun nus ils detecturs, las sondas e las palas.

6. La gliעד è sa dumandada: “Ston ins anc augmentar ils sforzs per prevegnir ad accidents?” (½ p)

La gliעד è sa dumandada sch'ins **stoppia** anc augmentar ils sforzs per prevegnir ad accidents.

5p	
----	--

2.2 Metta en il passà!

Transpona il suandant text en il passà cun metter la furma correcta dals verbs suttastritgads:

Gion Barlac **ha entschavì/entschet** a scriver istorgias per mitschar dal claus. El **ha scrit** l'istorgia da la liongia che **vegniva** adina pli lunga, pli ch'ins **tagliava** giu dad ella. La liongia è **vegnida** uschè lunga ch'ella **tanscheva** fin a la fin dal mund, e l'istorgia **era** uschè lunga ch'ella n'**aveva** betg plaz en tut ils cudeschs dal mund.

Perquai **ha** Gion Barlac **stuì** entschaiver in'otra istorgia. [...]

El **ha scrit** l'istorgia da l'um ch'**era** tut persul sin il mund. El **possedeva** tut las chasas e tut ils autos dal mund. Ma cur che las chasas **vegnivan** veglias e decadentas nagin che **renovava** ellas. Ed ils autos **stevan** a mesa via. La raccolta ch'**era** en la granezza **gieva** en malura, e las victualias **smarschivan** en ils magasins. L'um che **aveva** tut las chasas e tut ils autos, è **mort** da la fom.

T.Candinas; Gion Barlac, p.7-8

10p	
-----	--

Translatescha!**Korrekturhinweis:**

- Es gibt jeweils einen viertel Punkt. Damit es einen viertel Punkt gibt, muss das ganze Segment richtig sein.
- Wenn die Satzstellung nicht richtig ist, wird ein viertel Punkt abgezogen. Es gibt jedoch keine Minuspunkte.
- Wiederholungsfehler werden nur einmal gezählt, Interpunktionsfehler gar nicht.
- **Im Zweifelsfall ist zugunsten der Kandidaten zu entscheiden.**

- In retg - era - grev malsaun. - Nagin na - saveva - gidar el. - In bel di - ha - el ditg: - „La mesadad - da mes - imperi - vi jau dar - a quel - che fa - mai - puspè saun.“

- Qua / Lura èn - tut ils sabis - dal pajais – sa radunads / sa rimnads. – Els èn sa dumandads - co ch'- ins savess - medegiar – il retg. - Ma - gnanc in / betg in - era en cas / era abel/bun - da far - ina proposta - raschunaivla. - Ma tuttenina - è in dals sabis - stà - si - ed ha declerà /explitgà il suandant: - „Nus stuain - tschertgar - e - chattar - in carstgaun - ventiraivel. - Lura - tirain nus - ora - ad el - sia chamischa - e dain ella – al retg. - Mo uschia - vegn el - puspè saun.“

- Alura/Sin quai - ha il retg - tramess or - ses curriers - per tschertgar - in carstgaun ventiraivel. - Ma i na deva - gnanc in / betg in sulet carstgaun - che fiss stà - cumplainamain - cuntent - ed uschia / e perquai ventiraivel. - Tuts avevan - in motiv / ina raschun - da sa lamentar – (sur) d’insatge. - Ina saira - è il figl – dal retg - ì - sper - ina paupra/povra chamona ora. – Or da l'intern - ha el (d)udì - insatge - sco: - „Dieu(s) saja ludà, - uss(a) - hai jau fatg - mia lavur! - Jau hai - gudagnà - bain - e mangià - avunda. - Jau sun gea - uschè ventiraivel!

- Il figl - ha vulì - cumprar - la chamischa, - ma il ventiraivel era - uschè pauper/pover - ch’el gnanc na - possedeva - ina chamischa. -